

РАЖДАЕМОСТ И СЕМЕЙНИ ПОЛИТИКИ

Население, Том 37, Книжка 1, 2019, 105-116

ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)

<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

СЕМЕЙНО ПОДПОМАГАНЕ – ПРЕДЛАГАНИ ПРОМЕНИ И ФИНАНСОВА ОЦЕНКА

Йордан ХРИСТОСКОВ, Георги ШОПОВ

Институт за икономически изследвания при БАН

БЪЛГАРИЯ, гр. София 1000, ул. „Аксаков“, 3

Пловдивски университет „П. Хилендарски“

✉ jhristoskov@yahoo.com; shopov@club2000.org

Резюме: Статията съдържа предложения за промени в семейните помощи за деца и в материалната подкрепа на осигурени и неосигурени родители/осиноводители при бременност, раждане и отглеждане на дете, вкл. на деца с трайни увреждания. Предложенията са насочени към решаването на идентифицирани проблеми и са подкрепени от данни от представително за страната социологическо изследване сред населението. Направена е и финансова оценка на необходимите бюджетни средства за реализация на мерките в тази област.

Ключови думи: семейни помощи за деца; финансова подкрепа на осигурени и неосигурени родители.

Благодарности

Настоящата публикация е осъществена благодарение на проект „Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България“ на ИИНЧ-БАН.

Статията да се цитира по следния начин:

Христосков, Й., Шопов, Г. (2019). Семейно подпомагане – предлагани промени и финансова оценка. *Население*, Том 37, Кн. 1, 105-116. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online).

© Й. Христосков, Г. Шопов, 2019

Приноси на авторите в статията:

Йордан Христосков – идентификация на проблеми на системата за семейни помощи за деца; предложения за усъвършенстване на системата за семейни помощи за деца, базирана на универсален достъп (програми „Семейни помощи за деца на осигурени родители/родител“ и „Семейни помощи за деца на неосигурени родители/родител“); конкретни предложения за промени в материалната подкрепа на осигурени и неосигурени родители/осиноводители; финансова оценка на предлаганите промени; изводи и оценки.

Георги Шопов – въведение; предложения за промени в системата за семейни помощи за деца, базирана на универсален достъп (програма „Месечни помощи за отглеждане на деца с трайно увреждане“); финансова оценка на предлаганите промени; изводи и оценки.

Статията е постъпила през м. януари 2019

Приета за публикуване през м. март 2019

Публикувана онлайн през м. юни 2019

Авторите са прочели и одобрили окончателния вариант на ръкописа.

FERTILITY AND FAMILY POLICIES

Nasselenie Review, Volume 37, Number 1, 2019, 105-116

ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online)

<http://nasselenie-review.org>; e-mail: nasselenie_review@abv.bg

FAMILY ALLOWANCES – ADVISED CHANGES AND FINANCIAL ASSESSMENT

Yordan HRISTOSKOV, Georgi SHOPOV

Economic Research Institute at the Bulgarian Academy of Sciences

BULGARIA, Sofia 1000, Aksakov Str. 3

University of Plovdiv „Paisii Hilendarski“

✉ jhristoskov@yahoo.com; shopov@club2000.org

Abstract: *The article contains suggestions for changes in family allowances for children and the material support of insured and uninsured parents / adopters in pregnancy, childbirth and child care, incl. of children with permanent disabilities. The proposals are aimed at solving identified problems and are supported by data from a national representative sociological survey. A financial assessment of the necessary budgetary resources for the implementation of the measures in this area is also presented.*

Keywords: family allowances for children; financial support for insured and uninsured parents.

Acknowledgement

This publication has been possible thanks to the project of IPHS-BAS ‘Measures to overcome the demographic crisis in the Republic of Bulgaria’.

This article can be cited as follows:

Hristoskov, Y., Shopov, G. (2019). Semeino podpomagane – predlagani promeni i finansova ot-senkae. [Family Allowances – Advised Changes and Financial Assessment]. *Nasselenie Review*, Volume 37, Number 1, 105-116. ISSN 0205-0617 (Print); ISSN 2367-9174 (Online). (In Bulgarian).

© Y. Hristoskov, G. Shopov, 2019

Contribution:

Yordan Hristoskov: identification of problems of the family allowances for children; suggestions for amendments in the family allowances for children system, based on the principle of universalism (programs “Family allowances for children of insured parents” and “Family allowances for children of uninsured parents”); detailed recommendations for changes in the material support of insured and uninsured parents / adopters; financial assessment of the necessary budgetary resources for the implementation of the suggested measures; conclusions and evaluations.

Georgi Shopov – introduction; suggestions for changes in the family allowances for children system, based on the principle of universalism (program “Monthly benefits for care of children with permanent disabilities”); financial assessment of the necessary budgetary resources for the implementation of the suggested measures; conclusions and evaluations.

Submitted – January 2019

Revised – March 2019

Published – June 2019

The authors have read and approved the final manuscript.

ВЪВЕДЕНИЕ

Настоящата публикация съдържа предложения за промени в семейните помощи за деца и в материалната подкрепа на осигурени и неосигурени родители/осиновители при бременност, раждане и отглеждане на дете. На първо място, необходимостта от промени в тези системи произтича от ясно проявени техни недостатъци, породили основателното обществено недоволство. На второ място, почти всички изследователи и политици констатираха ниската степен или напълно отсъстващо въздействие на съществуващите форми на семейно подпомагане върху раждаемостта в страната, въпреки многократните изменения в социалните закони, правилници и наредби.

Целта на публикацията е да се предложат промени в политиките и законодателството, с които да се преодолеят недостатъците и да се повиши ефективността на семейната политика.

Въз основа на анализ на текущата нормативна рамка, на статистически данни за резултати от нейното приложение, както и въз основа на резултати от представително за страната емпирично социологическо изследване (ЕСИ¹ са идентифицирани проблеми в системите за семейни помощи за деца и за финансова подкрепа на осигурени и неосигурени родители.

На тази основа се предлагат промени, които се изразяват в следното:

1. Преход от селективен към универсален принцип на предоставяне на семейните помощи за деца, т.е. постигане на пълен обхват на подпомагане на семействата с деца.
2. Диференциран подход в условията за достъп и начина на предоставяне на семейните помощи за деца на осигурени и неосигурени родители.
3. Диференциран размер на помощите според броя на децата в семейството – с акцент стимулиране раждането на второ дете.
4. Размерът на семейните добавки за деца да бъде значително по-висок, в зависимост от степента на увреждане на детето.
5. Бонус (допълнителна сума) за образование на детето при преминаване в по-висока образователна степен.
6. Обвързване на обезщетенията за гледане на малко дете с минималната работна заплата и гъвкав режим за ползването на отпуска.
7. Автоматичен механизъм за ежегодно осъвременяване на семейните помощи за деца и помощите за неосигурени родители/осиновители – най-малко с хармонизиран индекс на потребителските цени.

Предлаганите промени в системите за семейни помощи за деца и материална подкрепа на родителството са подкрепени от повече от две трети от рес-

¹ Изследването обхваща населението на възраст 18–50 г. (жени) и 18–55 г. (мъже) и бе проведено в периода м. март-април 2018 г. от Агенцията за социални и маркетингови изследвания „Маркет Линк“ ООД за нуждите на проект „Мерки за преодоляване на демографската криза в Република България“, на разработен от БАН по поръчка на Правителството.

пондентите, участвали в националното представително ЕСИ. Това означава, че при своята реализация като практически мерки, те биха имали широка обществена подкрепа.

ПРОБЛЕМИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ ЗА ПРОМЕНИ В СИСТЕМАТА „СЕМЕЙНИ ПОМОЩИ ЗА ДЕЦА“

Недостатъци и проблеми на съществуващата система за семейни помощи за деца

При анализа на сегашната система за семейни помощи за деца, основана на подоходен тест на семействата, се открояват следните недостатъци и проблеми:

1. Обект на подпомагане са главно семействата без доходи или с ниски официално обявени доходи. Преобладаващата част от тези семейства по правило са с ниска култура на семейно планиране поради религиозни и други убеждения и раждат три и повече деца. Нещо повече, раждането на деца се е превърнало в основен източник за генериране на доходи.
2. Въведеният подоходен критерий за достъп до семейните помощи в масовия случай лишава от помощи почти половината от семействата, чиито доходи са малко под средните доходи за страната и нагоре. В основната си част това са семействата, които трябва да бъдат насърчени да имат второ и евентуално трето дете, защото точно те могат да отглеждат деца в сравнително добра и много добра качествена среда;
3. Самият подоходен критерий се определя доста субективно и размерът му е обект на политически мотиви. Освен това, както при всички системи, осигуряващи достъп до помощи въз основа на доходен и имуществен тест и тук съществува проблем с границата на критерия. Това стимулира укриването на доходи, насърчава работата в сивата икономика и санкционира добросъвестните;
4. Връзката между правото на получаване на семейни помощи за деца и образованието на детето е доста формална – иска се само посещаване на училище. Не се стимулира успеваемостта при преминаване в по-горен клас или в по-висока образователна степен и не се отчитат нарастващите разходи на семействата за получаване на по-високо образование, включително за развиване на таланта на децата в извънучилищни занимания.

Независимо от направените промени през 2018 г. – създаване на междинна група от семейства със среден доход на лице от 400 до 500 лв., които да получават семейни помощи за деца в размер 80% от определените в закона помощи, проблемите си остават.

По отношение на семейните помощи за отглеждане на деца с трайни увреждания, при които не се прилага подоходен критерий за достъп, като основни недостатъци могат да се посочат: